جام جم
رسانه
MEDIA
۹
سه‌شنبه ۵ اردیبهشت ۱۴۰۲ شماره ۶۴۷۱

پخش «سایه آن سرو بلند» از شبکه مستند

«سایه آن سرو بلند»، تولید شبکه مستند برداشتی آزاد از کتاب «روزها» به قلم اسلامی ندوشن است و به مناسبت درگذشت این پژوهشگر فاضل و ایران‌دوست در جدول پخش شبکه مستند قرار گرفته است. این مستند در گفت‌وگو با امیر بانوکریمی دکترای زبان و ادبیات فارسی، منصوره اتحادیه تاریخ‌نگار و استاد دانشگاه، اسماعیل آذر و دیگر چهره‌های فرهنگی به بازخوانی فصل‌هایی از زندگی محمدعلی اسلامی ندوشن می‌پردازد. محمدعلی اسلامی ندوشن سوم شهریور ۱۳۰۴ در ندوشن یزد متولد شد و تحصیلات ابتدایی را در مدرسه ناصرخسرو ندوشن و سپس مدرسه خان یزد طی کرد و پس از آن به دبستان دینیاری رفت و دبیرستان را تا سوم متوسطه در دبیرستان ایرانشهر یزد گذراند. او سال ۱۳۲۳ به تهران آمد و مقطع متوسطه را در دبیرستان البرز به پایان رساند، سپس برای ادامه تحصیل وارد دانشکده حقوق دانشگاه تهران شد. ندوشن برای تکمیل تحصیلات به اروپا رفت و در فرانسه و انگلستان به اندوخته‌های علمی خود افزود و با گذراندن پایان نامه دکترای خود، دکترای حقوق بین‌الملل را از دانشکده حقوق دانشگاه پاریس گرفت. این مستند امروز ساعت ۹ پخش می‌شود.

بر سر زبان‌ها افتاد. آنهایی که راهی جز جا زدن خود به‌عنوان یک فرد افغانستانی نداشتند تا بتوانند قد و قامت‌شان را به اندازه یک مدافع حرم برسانند.

مجموعه بچه‌زرنگ که حالا فصل دوم آن روی آنتن رفته، براساس همین متر و معیار حاج‌قاسم ساخته شد. روایت قصه شهدایی که تلاش کردند بتوانند به سوریه بروند. هرچند که در فصل دوم، پژوهش‌ها غنی‌تر شده و قصه برخی شهدای افغانستانی هم روایت شده‌اند. استفاده از برخی اعضای خانواده شهدا برای بازی در نقش شهید هم دیگر ویژگی بچه‌زرنگ است که آن را خاص کرده است. البته تهیه‌کننده بچه‌زرنگ می‌گوید که در برخی مواقع ناچار شده با گریم سنگین، چهره واقعی شهید را روایت کند. فصل دوم بچه‌زرنگ را باید متفاوت از فصل قبل دانست. این فصل پنج کارگردان و دو نویسنده دارد. هرکدام از کارگردان‌ها یک یا دو اپیزود را ساخته‌اند اما وقتی در قاب تلویزیون آن را مشاهده می‌کنیم این تفاوت در دیدگاه‌های کارگردان‌ها احساس نمی‌شود؛ چیزی که برخی عوامل آن را محصول تدوین درست می‌دانند. در ادامه پرونده جام‌جم درباره فصل دوم بچه‌زرنگ را می‌خوانید که گفت‌وگو با تهیه‌کننده، یکی از کارگردان‌ها، یکی از نویسنده‌ها و تدوینگر این فصل از بچه‌زرنگ است.

می‌دهد. در حوزه پژوهش و نگارش هم فرصت بیشتری داشتیم. در فصل دوم یک نویسنده خانم و یک نویسنده آقا داشتیم که فرصت بیشتری برای پژوهش داشتند. به خصوص پژوهش‌های میدانی که در قسمت‌های مربوط به شهدای افغانستانی انجام شده‌است. به لحاظ سبک و سیاق تقریبا بر مدار فصل اول جلو رفتیم.

خالقی از بازخوردهای دریافت شده از خانواده‌ها می‌گوید: تجربه ما در همه این سال‌ها که برای شهدا به خصوص شهدای مدافع حرم کار کردیم، نشان داده اگر بتوان در مراحل کار همراه باشند، نتیجه کار بهتر خواهد شد. ضمن این‌که همراهی خانواده‌ها مخاطبان بیشتری را هم به سمت برنامه می‌کشاند. در دو فصل بچه زرنگ - به اندازه دو قسمتی که کار کردم می‌گویم - با خانواده‌ها ارتباط گرفتم و آنها را در جریان جزئیات محتوای نهایی قرار دادیم. وقتی این خانواده‌ها در جریان کار قرار گیرند و با آن کار همدل باشند، راحت‌تر می‌توان از آنها برای محتوا همراهی گرفت. مثلا در ساخت قسمت مربوط به شهید خاوری، خواهر شهید، نقش خودش و برادر شهید هم نقش خودش را بازی کرد. این مسأله به جذابیت و واقعی‌تر شدن اثر کمک بسیاری می‌کند.

البته نباید فراموش کرد که بازی گرفتن از خانواده‌ها، کار سخت و پیچیده‌ای در حوزه کارگردانی است؛ چون بازیگر حرفه‌ای نیستند. هر کسی یک سبکی دارد. من در کنار تعامل مداوم، طراحی و تعریف کلیات هر سکانس برای بازیگران و استفاده از بداهه و زندگی خود شهدا، تلاش می‌کردم از آنهایی که بازیگر نیستند هم بازی بگیرم. البته فقط خانواده شهدا نبودند بلکه گاهی رفقای شهدا جای خودشان بازی می‌کردند.

وی تاکید می‌کند: من قبل از ضبط، کلیات سکانس را به آنها می‌گفتم و از آنها می‌خواستم مسائلی را که به نظرشان درست است، بازی کنند. البته کلیات دیالوگ‌ها را هم می‌گفتم اما این طور نبود که خیلی خط‌کشی شده و خشک جلو برویم. از بداهه و خلاقیت آنها هم استفاده کردیم. مسأله کلی در روایتگری زندگی شهدا این است که شهدا هم مثل همه انسان‌های دیگر، در زندگی فراز و فرود داشته‌اند. همیشه تلاش می‌کردیم به نقاط اختلاف و حساسیت برانگیز نزدیک نشویم تا حساسیت کاذب ایجاد نکند. تلاش ما این بود که یک قصه روان و ساده باشد که شخصیت شهدا را نشان دهد و ماجراهای حین اعزام را روایت کند. از مواردی هم که احساس می‌کردیم در خانواده حساسیت ایجاد کند، دور شدیم.

غنی‌تر شدن پژوهش‌های فصل دوم بچه‌زرنگ

عباس هادیان از جمله نویسندگان این فصل از بچه زرنگ است. او در گفت‌وگو با جام‌جم به برخی پژوهش‌هایی اشاره می‌کند که در فصل دوم در پیش گرفته و باعث غنی‌تر شدن محتواهای این فصل شده‌است. هادیان از نویسندگان فصل دوم بچه زرنگ در خصوص تفاوت‌های این فصل با فصل قبل می‌گوید: من در فصل قبل هم نگارش هفت قسمت را در دست داشتم و در این فصل هم هفت قسمت را نوشتم. فصل جدید قطعا مسیر رو به جلویی داشت؛ چون تجربه فصل قبل را هم داشتیم. علاقه داشتیم این فصل را به لحاظ کیفی و همچنین محتوایی پیش ببریم.

در فصل قبل اتکای ما به منابع مکتوب بود که ابتدا تصور می‌کردیم می‌تواند نیاز ما به محتوا را تامین کند اما به مرور احساس کردیم به موارد دیگر هم نیاز داریم. بخشی از مصاحبه‌های فصل دوم بچه زرنگ، شکل سند مانند و احترام به خانواده‌ها را داشت. گاهی می‌دیدیم برخی شهدا منابع مکتوبی ندارند و به فراخور قصه، سراغ مصاحبه می‌رفتیم تا منابع‌مان را تقویت کنیم. با توجه به این‌که ممکن بود خود قصه اعزام خیلی جذابیت نداشته‌باشد، تلاش کردیم به زندگی شهدا هم بپردازیم تا جذابیت قصه بیشتر شود. وی در خصوص بازی نابازیگر و ملاحظات آن در فیلمنامه، تصریح می‌کند: ابتدا به این فکر نمی‌کردیم از خانواده‌ها استفاده کنیم اما به واسطه تلاشی که برای شبیه شدن چهره شهید در قصه داشتیم، احساس کردیم فرصت خوبی است که از شباهت برادران برای نشان دادن چهره شهید بهره ببریم. به همین دلیل بود که در فصل جدید، برخی برادران شهید جای شهدا را بازی کردند.

در این راهی که می‌رویم گاهی خود مسیر، برای مان مشخص می‌کند به چه سمتی برویم. انگار خودشان این مسیر را مشخص کرده‌اند تا راه را پیدا کنیم. هادیان ادامه می‌دهد: از شهید سیدحکیم (محمدحسن حسینی) با این‌که شهید شاخصی در فاطمیون است، منبع مکتوبی پیدا نکردیم و این باعث شد ما با مصاحبه با خانواده جلو برویم. به همین دلیل هم کارگردانی این اپیزود در دست آقای رمضانی بود که پیش از آن مستندی درباره شهید حکیم ساخته‌بود. شاید در این میان برخی محتواها به دردمان نخورد و ناچار شویم آن را کنار بگذاریم. یعنی محتواهای مناسب را باید با یک نظم معنادار کنار هم قرار دهیم تا به فیلمنامه درست برسیم.

وی درباره جزئیات روال پژوهش برای رسیدن به داده‌های لازم در شروع کار، می‌گوید: برای رسیدن به محتوا، ابتدا سراغ منابع مکتوب و مستندهای ساخته‌شده می‌رفتیم. در کنار آن، مصاحبه با خانواده و همرزمان هم جزو کارهای‌مان بود. در یک یا دو جلسه سه‌ساعته با آنها صحبت می‌کردیم و روی آن کار می‌شد. بچه زرنگ از مجموعه‌هایی است که نمی‌توان پایانی برای آن متصور شد. در آینده احتمالا به آذربایجان شرقی برویم و به مرور جلو برویم. مبنای ما این است که استانی جلو برویم.

چالش‌های تدوین بچه‌زرنگ

به گزارش جام‌جم، شاید اگر به یکی از مخاطبان بچه زرنگ بگویید کارگردان‌های مختلفی آن را جلو برده‌اند، باور نکند. یکدست بودن قسمت‌های و اپیزودهای آن، نکته‌ای است که باعث شده مخاطب با آن ارتباط برقرار کرده و این تعدد کارگردان در اپیزودها را احساس نکند. علی گورانی، تدوینگر بچه زرنگ در این دو فصل بوده که هنرش باعث شده خروجی کار به یکدستی و وحدت برسد.

او در گفت‌وگو با جام جم از برخی نکات تدوین می‌گوید که باعث شده اپیزودهای بچه‌زرنگ یکدست باشد. وی ادامه می‌دهد: کلیت قصه بچه زرنگ، داکیودرام است و به همین دلیل تنها یک مدل می‌توان آن را تدوین کرد. در فصل قبل، بیشتر کارگردان‌های‌مان از کارگردانی مستند به سمت داستانی آمده‌بودند و قدری با داکیو درام ناآشنا بودند. در اپیزودهای اخیر پختگی را در کارگردانی شاهد بودیم. کار تدوین این فصل سنگین بود چون هشت کارگردان همزمان پیش من می‌آمدند و نظرات مختلفی داشتند. البته در حین چالش، جذابیت هم داشت.

گورانی در خصوص تکنیک‌های یکدست شدن تدوین اپیزودها تصریح می‌کند: تلاش می‌کردم فرم خودم را داشته‌باشم اما ایده کارگردان‌ها را هم پیاده کنم. در واقع هنر تدوین است که این چند دستگی کارگردانی مشخص نشود. باید در تدوین کاری کنیم که جای دوربین مشخص نباشد و بیننده دوربین ما باشد. همه تلاش من این بود که بیننده دوربین باشد و احساس نکند ضبط و مونتاژ کردیم. برای هر قسمت هفت روز وقت می‌گذاشتم چون فرصت کم بود و در چند روز ضبط شده‌بود.

عباس هادیان: نویسنده

محمدمهدی خالقی کارگردان

برای تماشای بخش‌هایی از این مجموعه کیوآرکدها را اسکن کنید

کیوآرکد را اسکن کنید | کیوآرکد را اسکن کنید | کیوآرکد را اسکن کنید | کیوآرکد را اسکن کنید | کیوآرکد را اسکن کنید

رویکرد

جبار آذین | منتقد

دلدادگی مدافعان حرم

بچه‌زرنگ‌ها، شیدایی‌ها و جان‌برکفانی هستند که برای پیوستن به صفوف مدافعان حرم، افزون بر باور و ایمان محکم و تشخیص درست زمان‌ها و موقعیت‌ها و انجام تکالیف الهی و انقلابی و مقاومتی خود، زرنگی‌هایی خاص دارند که شبیه آنها را پیشتر در دوران دفاع مقدس توسط گروهی از رزمندگان که برای حضور در جبهه‌ها با موانعی روبه‌رو بودند دیده‌ایم. زرنگی بچه‌زرنگ‌های مدافع‌حرم از جنس زر و زور و تزویر برای دستیابی به جاه و مقام و ثروت و قدرت نیست که از جنس معارف الهی و معنویات و بی‌قراری‌هاست. آثار مستند و فیلم‌های مستند داستانی سینماگران با ذوق و کاربلد، همیشه مخاطبانی علاقه‌مند داشته و بهترین‌های آنها از نظر مضمون و محتوا و ساختار هنری و پردازش معنایی، در داخل کشور و جشنواره‌های معتبر جهانی، جوایز و افتخارهایی کسب کرده‌اند و در میان آنها آن بخش از تولیدات مستند که با فرهنگ و زندگی و اعتقادها و ارزش‌ها و آرمان‌های الهی و انسانی و اجتماعی همسو بوده‌اند، مورد توجه و استقبال فراوان‌تر واقع شده‌اند.

گروه فیلم و سریال شبکه دوی سیما با مشارکت اداره کل

امور بنیاد شهید و امور ایثارگران، به همت ابوالفضل (رشید) حاجتمند در مقام مجری طرح و تهیه‌کننده و جمعی از مستندسازان شناخته‌شده متعهد و باورمند عرصه تولیدات مستند، مجموعه‌ای داکیودرام؛ مستند داستانی با محوریت پرداختن به زندگی و مبارزات و شهادت گروهی از مدافعان حرم تولید کرده که جهت حضور در سوریه و عراق و مبارزه با دشمنان و داعشی‌ها و عوامل استکبار و دفاع از حریم حرم مطهر، با مشکلاتی مواجه بودند که با اصرار و زرنگی‌های عاشقانه و عارفانه خود و توکل به خدا و همکاری‌های اهل دل، موفق شدند به جبهه‌های مقاومت رفته و با سلحشوری کنار دیگر مدافعان با خصم و داعش مبارزه کرده، حماسه‌ها آفریده و به شهادت رسیده‌اند. موضوع جهانی و به‌روز و پیوسته مقاومت، ساختار خوب، نگاه متفاوت، بازگویی، بازنمایی و بازسازی هنرمندانه و واقع‌نمای قصه‌ها و غصه‌ها و شورآفرینی‌های این شهدا و سلامت و صداقت در پرداخت مضامین و مشارکت صمیمانه خانواده‌های شهدا و حتی حضور و بازی آنها در برابر دوربین، سبب دیده‌شدن و استقبال فراوان قشرهایی از جامعه از مجموعه بچه‌زرنگ شده است. تاکنون دو فصل از این سریال بامحتوا و تاثیرگذار پخش شده است. فصل نخست، عمدتا به شهدای ایرانی مقاومت می‌پرداخت و کار خوب مشترک محمدمهدی خالقی، داوود مرادیان، جواد علیزاده و حسین امانی بود و کارگردان‌های فصل دوم که به شهدای مقاومت ایرانی و افغانی نظر داشت، هادی حاجتمند، خالقی، امانی، علیزاده و محمدصادق رمضانی‌مقدم بودند و از بیست‌ویکم فروردین همزمان با اولین شب‌قدر پخش شد که بینندگان زیادی داشت. تنوع سوژه‌ها و کارگردان‌های مختلف با سلیقه‌ها و زوایای دیدگوناگون در موفقیت بچه‌زرنگ، نقش‌آفرین بوده است. کلید تولید مجموعه بچه‌زرنگ، دو سال قبل زده شد. شهدای مدافع‌حرم هم مانند شهدای دوران دفاع‌مقدس، هرکدام داستان‌هایی خواندنی و شنیدنی و دیدنی و آموزنده دارند که می‌توانند تولید فصل‌های دیگر این اثر ارزشمند را رقم زنند. تولید مجموعه‌های ارزش‌مداری مانند بچه‌زرنگ، آن هم در دورانی که ایران مورد انواع تهاجم‌های فرهنگی و تبلیغاتی بیگانگان است، در پاسداری و تقویت و ارتقای باورها و اعتقادها و فرهنگ کشور و آگاهی‌بخشی به نسل‌های نوجوان و جوان، مهم، تاثیرگذار و سازنده است.

پنجره

ساکن بهشت اینجا و آنجا

اصغر قوطاسلو از سال ۹۵ بیشتر زندگی خود را در بهشت زهرا(س) می‌گذراند و از زائران و مجاوران قبور شهدا پذیرایی می‌کرد. مستند «ساکن بهشت» علت این تصمیم او را به تصویر کشیده است. در واقع این مستند با موضوع یکی از شهدای مدافع حرم نزاجا به بخش‌هایی از زندگی شهید مدافع حرم، محسن قوطاسلو از تیپ ۶۵ نوهد نیروی زمینی ارتش می‌پردازد. شهید قوطاسلو، اهل شهرستان پاکدشت، نخستین شهید مدافع حرم ارتش جمهوری اسلامی ایران که در تاریخ ۲۱ فروردین ۱۳۹۵ به همراه چند نفر دیگر از تکاوران ارتش در منطقه حلب سوریه و در مقابله با گروه‌های تکفیری به شهادت رسید. او در سال ۱۳۸۸ به عضویت ارتش درآمد و در زمان شهادت ۲۶ سال داشت. پدرش، اصغر در مصاحبه‌ای بیان کرد: از وقتی که اینجا خانه محسن شده ما هم همیشه اینجاییم (بهشت‌زهرا). محسن چراغ دل ما را روشن کرد. چراغ دل یک ملت را روشن کرد. محسن تکاور بود، رفت و در راه اسلام و وطن شهید شد، چه افتخاری از این بالاتر. حالا این کوچک‌ترین کاری است که می‌توانم برای پسرم انجام دهم.

زاویه

قدم زدن روی خط آتش

درباره حضور لشکر فاطمیون در دفاع از حرم روایت‌های تصویری داشتیم که یکی از آنها مستند «روی خط آتش» است. این مستند در رابطه با اتفاقات یکی از مهم‌ترین مناطق سوریه یعنی تدمر (پالمیرا) و بازپس‌گیری شهر تدمر سوریه به دست شیرمردان فاطمیون تولید شده است. مستند روی خط آتش به کارگردانی محمد حاجی‌مقصودی و تهیه‌کنندگی ساسان فلاح‌فر ساخته شده که روی آنتن تلویزیون از جمله شبکه مستند رفته است. هسته اولیه شکل‌گیری تیپ فاطمیون، تعدادی از رزمندگان افغانستانی معروف به سپاه محمد(ص) بودند.

در سوابق این گروه شرکت در جنگ علیه شوروی در افغانستان و حضور در جنگ هشت‌ساله ایران و عراق در حمایت از انقلاب اسلامی دیده می‌شود. هسته اولیه تیپ فاطمیون با ۲۲ نفر شکل گرفت. این گروه اوایل با گروه‌های عراقی کتائب سیدالشهدا و سایر گروه‌ها همکاری می‌کرد. در اردیبهشت ۱۳۹۲ این لشکر با نام تیپ فاطمیون فعالیت خود را آغاز کرد و نخستین اعزام مدافعان حرم افغانستانی در ۲۲ اردیبهشت سال ۹۲ انجام شد. حضور فاطمیون در سوریه حامل این پیام است که برای دفاع از اسلام، مرزهای جغرافیایی معنایی ندارد.

سکانس

ماجرای فصل اول «بچه زرنگ»

فصل اول «بچه زرنگ» با رویکرد پرداختن به زندگی شهدای مدافع حرم روی آنتن رفته بود. در این فصل به‌طور کلی به شهدای ایرانی مدافع حرم پرداخته و روایت اعزام آنها را برای مخاطب به تصویر کشیده شده بود. در این فصل هم مثل فصل دوم، قصه تلاش شهدای مدافع حرم برای رفتن به سوریه روایت شد. عنوان بچه زرنگ از صحبت حاج قاسم درباره این شهدا گرفته شده که گفته بود؛ «این افرادی که تمام تلاش خود را می‌کنند که با وجود هویت ایرانی از یک راهی بتوانند به سوریه بروند، بچه زرنگ هستند.»

کیوآرکد را اسکن کنید

